NÄRPES
NÄRPIÖ

ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Mikaela Björklund, PeD
Kaupunginjohtaja, Närpiön kaupunki
25.2.2026

Asia: K 20/2025 vp: Närpiön kaupungin asiantuntijalausunto Hallituksen kertomuksesta kielilainsäädännön soveltamisesta 2025

Närpiön kaupunki on tutustunut *Hallituksen kertomukseen kielilainsäädännön soveltamisesta 2025* (jatkossa hallituksen kertomus) ja kiittää mahdollisuudesta esittää seuraavat näkökohdat. Yleisesti voidaan todeta, että kertomus on selkeästi jäsennelty ja sen teemat ovat perusteltuja kansalliskielistrategiassa esiin nostettujen kehitysalojen ja aiempien hallitusten kielilain soveltamista koskevien kertomusten perusteella.

Hallituksen kertomus korostaa, että kotimaiset kielet ovat merkittävä osa kulttuuriamme ja että valtiolla on erityinen rooli ruotsin kielen elinvoiman vaalimisessa. Tätä pidettiin positiivisena ja selkeänä linjauksena. Hallituksen kertomus osoittaa, että Suomen kieliympäristö on rikas mutta haavoittuva. Englannin rooli maailmanlaajuisena lingua francana vaikuttaa kielenkäyttöön niin palveluissa, opetuksessa kuin hallinnossakin. Närpiön kaupungin paikallisesta näkökulmasta etenkin lisääntyvä kieliympäristön monimuotoisuus asettaa uusia vaatimuksia ja odotuksia hallinnossa, palveluissa ja opetuksessa käytettävälle kielelle.

Huolimatta kielilainsäädännön tuomasta vahvasta turvasta erityisesti digitalisoituminen, koulutus, oikeuslaitos ja hyvinvointialueiden palvelut aiheuttavat merkittäviä käytännön haasteita. Kielellisten oikeuksien epätasainen toteutuminen alueiden ja eri viranomaisten välillä on huolestuttavaa. Digitalisoituminen uhkaa heikentää vähemmistökielten asemaa, jos monikielisyysnäkökulmaa ei johdonmukaisesti oteta huomioon jo suunnitteluvaiheessa ja esimerkiksi digitaalisten ratkaisujen hankinnoissa. Saamen kielen, romanikielen ja viittomakielen tarve koulutuksen, oppimateriaalin ja henkilökunnan parempaan saatavuuteen nostetaan esille hallituksen kertomuksessa. Samanlaiset haasteet koskevat myös ruotsinkielistä koulutusta ja erityisesti oppimateriaalin saatavuutta. Kertomus osoittaa, että kielten elinvoima ja vähemmistökieliryhmien tosiasialliset mahdollisuudet osallisuuteen ja oikeusturvaan vaativat jatkuvia, johdonmukaisia ja määrätietoisia toimia säilyäkseen.

Haasteet ovat poikkihallinnollisia, ja ne tuodaan esille tässä asiantuntijalausunnossa, koska ne koskevat suorasti tai epäsuorasti viranomaispalvelua, alue- ja paikallishallintoa, yleistä hallintoa, valtion henkilöstöpolitiikkaa, ulkomaalaisasioita ja kuntasektoria. Vireillä olevissa ja tulevissa hallinnon uudistuksissa kielilakia koetellaan tilanteissa, joita varten sitä ei ole laadittu. Kielilainsäädännössä säädetyissä tavoitteissa ja oikeuksissa suhteessa eri viranomaisten kykyyn toteuttaa nämä käytännössä on jo nyt puutteita.

Hallituksen kertomus on tässä suhteessa varsin merkittävässä asemassa, mutta valitettavasti pääpaino on enemmän kuvailevissa selostuksissa kuin tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksissa sekä välttämättömissä ja toivottavissa kehitysaloissa ja -tavoitteissa.

ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Mikaela Björklund, PeD
Kaupunginjohtaja, Närpiön kaupunki
25.2.2026

Ruotsin kieli hallinnon ja palveluiden kielenä

Närpiön kaupunki on kauan ollut huolissaan ruotsin kielen kehityksestä hallinnon kielenä Suomessa, mikä myös tuodaan esille hallituksen kertomuksessa. Tämä liittyy siihen, että tutkimusta tehdään useilla aloilla yhä enemmän englanniksi, yhä harvempi kunta ja alueellinen viranomainen Suomessa käyttää aktiivisesti ruotsin kieltä hallinnon kielenä ja alueellisia ja kansallisia viranomaisasiakirjoja tuotetaan tai edes käännetään ruotsin kielelle yhä harvemmin. Samanlainen kehitys voi jossain määrin näkyä myös suomen kielessä hallinnon kielenä, vaikka nämä merkit toistaiseksi ovatkin paljon heikompia.

Hiljattain toteutetut hallinnon uudistukset (hyvinvointialueet, työllisyysalueet, käräjäoikeudet, valtiollisten viranomaisten asiointipisteiden keskittäminen) vaikuttavat siihen, miten kielilaki toimii käytännössä. Tämän takia palveluiden saatavuus molemmilla kansalliskielillä tulisi aina olla mukana yhtenä ensisijaisesti huomioon otettavista näkökohdista hallinnon uudistuksia suunniteltaessa ja toteutettaessa. Hallituksen kertomuksessa todetaan, että on olemassa riski, että ruotsin kieli häviää julkishallinnon kielenä muun muassa hallinnonalojen laajentamisen takia. Närpiön kaupunki näkee tämän käytännössä esimerkiksi hyvinvointialueen ja muiden alueellisten viranomaisten kanssa tehtävässä viranhaltijayhteistyössä, jossa asiakirjojen kieli, hallinnon sanasto, ammattiterminologia ja viranomaisten nimikkeet ovat yhä useammin vain suomeksi. Lakien säätämisessä vallitseva kiire vaikuttaa synnyttävän heikkolaatuisia tai olemattomia ruotsinkielisiä tekstejä, mikä puolestaan on turhauttavaa kuntien toiminnassa ja on rajoittanut mahdollisuuksia tehdä korjausliikkeitä tai valmistella muutoksia paikallisesti. Tällä on lähitulevaisuudessa kielteisiä vaikutuksia ruotsin kielen kehitykseen erityisesti elinvoimaisena hallinnon kielenä ja jatkossa myös palveluiden kielenä (ks. alla).

Oppimateriaalin saatavuus ruotsin kielellä ja mukautetussa opetuksessa

Oppimateriaalin saatavuuden puutteet mainitaan useasti hallituksen kertomuksessa. Kertomuksessa mainitaan esimerkiksi ruotsin-, saamen- ja viittomakielisten oppimateriaalien puute, ja Orpon hallituksen tavoitteena todetaan olevan korkealaatuisen oppimateriaalin varmistaminen ja sen toteuttamista varten lisätty määräraha. Kotimaisten kielten ja vieraiden kielten opiskelussa tarvittavia ja niillä tuotettuja oppimateriaaleja koskevien tarpeiden ja toimenpiteiden kuvauksessa olisi mainiosti voitu hyödyntää Opetushallituksen Alisaarelta ym. (2024) tilaamaa selvitystä.

Ruotsinkielisestä sopeutetusta ja eriyttävästä oppimateriaalista on myös puutetta, mitä ei mainita hallituksen kertomuksessa (ks. esim. Markelin, 2025). Nämä oppimateriaalit ovat välttämättömiä oppilaille, jotka tarvitsevat erityistä tukea opetuksessa, ja tarve näyttää kasvavan. Kyse on perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen ja vapaan sivistystyön piirissä olevista kehitysvammaisista oppilaista, neurokirjon oppilaista, oppilaista, joilla on kielellisiä vaikeuksia tai

luku- ja kirjoitusvaikeuksista ja oppilaista, joiden äidinkieli on muu kuin ruotsi. Näille oppilasryhmille sopeutetun ja helposti saavutettavan oppimateriaalin saatavuus on ratkaisevassa asemassa, jotta he voisivat osallistua opetukseen yhdenvertaisesti.

Tästä huolimatta oppimateriaalin tuotannon ja välityksen rahoitus oli uhattuna vuonna 2025 ja pystyi ylipäänsä jatkumaan eduskunnan niin kutsuttujen joululahjarahojen ansiosta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on sittemmin ottanut käyttöön ruotsinkieliselle sopeutetulle oppimateriaalille tarkoitetun tuotantoavustuksen, mutta oppimateriaalin välityksen rahoitus (joka on usein kustannustehokkaampaa) on nykyisin täysin riippuvainen ei-valtiollisista rahoittajista. Akuutin tilanteen syntyminen osoittaa puutteita vaikutusten arvioinnissa ja/tai ministeriöiden välisessä viestinnässä, ja siksi riskinä on, että vastaava tilanne voi syntyä myös, kun kyseessä on muille vähemmistöryhmille tarkoitettu oppimateriaali. Tällainen puutteellinen ennakointi ja sen aiheuttama pätevyysvarannon hauraus pitäisi pystyä kohtuuden nimissä välttämään jatkossa ennakoivalla hallinnon rajat ylittävällä viestinnällä ministeriöiden välisistä rahoitusvastuista. Ruotsinkielisen sopeutetun ja eriyttävän oppimateriaalin saatavuutta ja rahoitusta tulisi seurata seuraavassa kielilainsäädännön soveltamista koskevassa kertomuksessa.

Kielenopetus ja opettajankoulutus

Viittomakielistä opetusta kuvataan paikoin niin yleisellä tasolla, että se antaa virheellisen kuvan suomenruotsalaisen viittomakielen tilanteesta. Närpiön kaupungin saaman tiedon mukaan päteviä suomenruotsalaisia viittomakielisiä opettajia ei ole tällä hetkellä ainuttakaan, mitä on pidettävä vakavana uhkana. Koska viittomakielen tuki kasvatuksessa on puutteellinen, viittomakielisten tekstitaidot eivät kehity täysipainoisesti, mikä puolestaan lisää riskiä suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä äidinkielenään puhuvien marginalisoitumiseen.

Jotain positiivista mainitakseen hallituksen kertomus osoittaa ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen vakaat rakenteet. Opetussuunnitelman uudistukset ja kielten lisääntynyt tuntimäärä koskevat myös ruotsinkielisiä kouluja ja mahdollistavat joustavampia tapoja sekä ruotsin- että suomenkielisen opetuksen kasvavaan kielivalikoimaan, vaikka kunnat eivät olekaan systemaattisesti hyödyntäneet näitä mahdollisuuksia (ks. Alisaari ym., 2024). Syitä tähän on eritelty perusteellisesti aiemmissa selvityksissä, ja ne liittyvät kielten arvostukseen, kieliin liittyviin asenteisiin, opettajankoulutuksen kielididaktiseen ja kielelliseen tarjontaan, kuntien autonomiaan ja taloudelliseen tilanteeseen sekä jo aiemmin mainittuun oppimateriaalitilanteeseen. Hallintovaliokunnan näkökulmasta valtion-, alue- ja kunnallishallinnon vaakakupissa painaa erityisesti sellaisen osaavan henkilöstön saatavuus, joka hallitsee molemmat kotimaiset kielet ja muita tarvittavia kieliä.

NÄRPES
NÄRPIÖ

ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Mikaela Björklund, PeD
Kaupunginjohtaja, Närpiön kaupunki
25.2.2026

Ruotsinkielisten, maahanmuuttajien ja viittomakielisten mahdollisuus osallisuuteen ja riittävään oikeusturvaan yhä digitalisoituneemmassa yhteiskunnassa

Hallituksen kertomuksesta poiketen Närpiön kaupungin mielestä käräjäoikeuksien uudistus on luonut uusia pullonkauloja. Asioiden viivästymisestä on tehty monta valitusta. Viivästymiset ovat johtuneet ruotsinkielisten tuomareiden ja selvitysmiesten/syyttäjien heikosta saatavuudesta. Ruotsinkieliset ovat kauan kokeneet puutteita tällä osa-alueella, joten parannuksia olisi todella syytä priorisoida. Oikeuslaitoksen ruotsinkielisten palvelujen seurannan jatko on siis toivottavaa, koska yksilö joutuu hyvin haavoittuvaan asemaan, jos tämän asian käsitteleminen tapahtuu jollain muulla kuin äidinkielellä. Pitkät käsittelyajat syventävät traumoja ja siirtävät mielenterveyden paranemisprosessia, mikä ei ole hyväksi kokonaistaloudellisesti.

Työtä tarvitaan myös ruotsinkielisten palvelujen vahvistamiseksi hoidon ja hoivan alalla. Närpiön kaupunki on kiinnittänyt huomiota moniin haasteisiin liittyen henkilöstöön ja asukkaiden siirtymävaiheen palveluihin. Erityisesti erityishuollossa kaksikielisten yksiköiden perustaminen on herättänyt huolta kielellisesti haavoittuvassa asemassa olevissa asiakkaissa, jotka eivät enää ole voineet luottaa siihen, että he tulevat ymmärretyiksi edes omassa yksikössään eli omassa kodissaan.

Viime aikojen kansallinen digitalisaatiointo osoittaa selkeitä merkkejä palveluiden keskittämisestä ja siten vähemmistökielten saatavuuden vähenemisestä. Närpiön kaupungissa, jossa noin 25 prosenttia asukkaista puhuu muuta kuin kotimaista kieltä, olemme huomanneet, että tekoälyyn perustuvat ja automatisoidut järjestelmät ovat toki kehittyneet, mutta niistä puuttuu usein toimiva kielituki vähemmistökielillä. Tämä vaikuttaa myös kaupungin omaan toimintaan lisääntyneen ohjauksen tarpeen takia. On haastavaa yrittää kehittää kaupungillemme tarpeeksi hyvin mukautettuja digitaalisia ratkaisuja, jotka huomioisivat asukkaidemme kielellisen, kulttuurisen ja sosioekonomisen taustan sekä iän.

Yksi ratkaisuista on selkokieli, joka mainitaan esimerkillisesti myös hallituksen kertomuksessa (s. 115), mutta asia ei ole niin suoraviivainen. Lainsäädäntö ja julkisen vallan käyttöön liittyvät käytännöt edellyttävät perinteisesti täsmällistä kielenkäyttöä, jotta päätöksiä voitaisiin käsitellä kestävällä tavalla myös esimerkiksi tuomioistuimissa. Tämä rajoittaa mahdollisuuksia ottaa selkokieli viranomaiskäyttöön, vaikka se olisikin toivottavaa niin asukkaiden kuin joidenkin päättäjienkin näkökulmasta.

Hallituksen kertomuksessa mainitaan, että suomenkielisten palvelujen digitalisoitumisen suurimpana haasteena on kielellinen saavutettavuus, esimerkiksi selkokieli. Samat haasteet koskevat luonnollisesti myös tiedon digitalisointia ja tekoälyllä tuotetun tekstin tarkastamista selkoruotsilla. On myös tarpeellista ottaa huomioon, että nuorten aikuisten kyky omaksua tekstiä vaikuttaa huonontuneen, mikä puolestaan tulisi huomioida kehitettävien digitaalisten ratkaisujen kaikissa kieliversioissa.

On hyvä, että hallituksen kertomus tuo esiin esimerkiksi maahanmuuttajien tulkkauspalveluihin liittyviä haasteita. Myös Närpiön kaupunki toteaa, että kotoutumislakiin lisätyt kielivaatimukset ja hallituksen tavoite rajoittaa maahanmuuttajien mahdollisuutta tulkkauspalveluihin enintään kolmeen vuoteen ovat varsin riskialttiita toimia sekä kotimaisten kielten että yksilön oikeusturvan ja osallisuuden näkökulmasta. Monen viranomaisasian hoidossa edellytetään edelleen edistyneen tason kielitaitoa, joka on monelle maahanmuuttajalle epärealistinen tavoite saavutettavaksi kolmessa vuodessa. Närpiön kaupungin kokemuksen mukaan on myös riskialtista olettaa, että englanti viranomaisen kielenä takaisi palveluiden saavutettavuuden maahan muuttaneen väestön joukossa. Näin ei ole käytännössä. Englanti on lisäksi tietyssä määrin alkanut korvata ruotsin kieltä, mikä nostaa marginalisoitumisen riskiä entisestään erityisesti paikallisissa tapauksissa, joissa ensisijainen kotoutumisen kieli on ruotsi.

Myös suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkien saatavuus on huonontunut merkittävästi, koska Kelan sääntely ei tue tulevien ja vastavalmistuneiden tulkkien mahdollisuuksia ammattimaiseen toimintaan ja ammattipätevyyden kehittämiseen. Jo nyt on olemassa ilmeinen riski, että kohderyhmän mahdollisuudet saada tarvitsemaansa apua arjessa huonontuvat entisestään.

Johtopäätökset

Edellä mainittujen esimerkkien tarkoituksena on korostaa, että hallituksen kertomus suurelta osin keskittyy olennaisiin teemoihin, joista moni tarvitsee jatkoseurantaa. Niiden on myös tarkoitus havainnollistaa sitä, että hallituksen kertomus kuvaa tilannetta tietyiltä osin niin yleisellä tasolla, että sisällön voi paikoin ymmärtää väärin. Edes kohdissa, joissa todetaan useita vakavia epäkohtia, johdonmukaista ongelmien perussyiden arviointia ei tehdä tai toimenpiteiden vaikutuksia arvioida. Tiivistelmässä (luku 9) mainitaan joitakin erittäin yleisluontoisia jatkotoimenpiteiden tarpeita, esimerkiksi virkakielen yksinkertaistaminen ilman minkäänlaista viranomaisen viestintää koskevaa muun sääntelyn problematisointia.

Hallituksen kertomuksen lopputulema on, että lainsäädännön tasolla Suomella on hyvät perusedellytykset olla maa, jossa on kaksi elävää kansalliskieltä ja jossa useilla tahoilla tehdään eri tyyppisiä panostuksia, joista useimpien vaikutuksia ei arvioida. On myös selvää, että tehdyt panostukset eivät toimi systemaattisesti ruotsinkielisen ja vähemmistökielisen väestön kielellisten oikeuksien tukemisessa. Tämä synnyttää huolta yhteiskunnan yhteenkuuluvuuden jatkumisesta ja elävästä kansallisesta monikielisyydestä.

Närpiön kaupunki toteaa, että yhdeksi perusongelmaksi voidaan selkeästi nostaa suunnitelmallisuuden ja pitkäjänteisten vaikutusarvioiden puute. Kielelliset oikeudet näyttävät usein jäävän kysymykseksi, jota mietitään vasta jälkikäteen, eivätkä ne ole päätöksenteon kokonaisvaltainen osa.
Tarvitaan ennakoivaa ja systemaattista kielipolitiikkaa, jossa kielelliset oikeudet sisällytetään osaksi digitalisaatiota, koulutusta, hallintoa ja yhteiskuntasuunnittelua. Esimerkiksi Alisaari ym.

(2024) peräänkuuluttaa kansallista kielistrategiaa selkeämmän ohjauksen, paremman seurannan ja pitkäjänteisemmän rahoituksen aikaansaamiseksi ja kokonaiskuvan luomiseksi kielten roolista yhteiskunnassa.

Hallituksen kertomus ei problematisoi tarpeeksi sitä, miten tekoäly, automatisoituminen ja keskittäminen voivat luoda rakenteellisia esteitä vähemmistökieliryhmille. Kertomuksessa ei pohdita, miten kielituki voitaisiin sisällyttää tulevaisuuden järjestelmiin, ja selvityksestä puuttuu selkeä kustannusten, vastuunjaon ja aikataulujen arviointi kielellisten oikeuksien turvaamiseksi digitaalisissa ympäristöissä. Selvää on, että digitalisaation riskit ovat tiedossa, mutta niitä ei käsitellä strategisesti.

Lähteet:

Alisaari, J., Björklund, M., Harju-Autti, R. & Heikkola L. M. (2024). *Kieltenopetuksen nykytila ja tulevaisuuden visiot.* Rapport 1/2024. Ajatuspaja Magma.
Markelin, L. (2025). *En inblick i läromedelsproduktionen på svenska för grundskolan och gymnasiet.* Rapport 4/2025. Ajatuspaja Magma.